

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
KONSTITUCIJOS 67, 119, 122, 124, 141 IR 143 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. balandžio 19 d. nutarimu Nr. KT59-N5/2021 dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo ir Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo nuostatų, susijusių su savivaldybių merų rinkimais ir įgaliojimais, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, nutarė:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies 1 punkto (2014 m. birželio 26 d. redakcija, TAR, 2014-07-11, Nr. 10138) nuostatos „<...> kuriai vadovauja Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (toliau – Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas) nustatyta tvarka vienmandatėje rinkimų apygardoje tiesiogiai išrinktas savivaldybės tarybos narys – savivaldybės meras (toliau – meras). Meras yra savivaldybės vadovas, vykdančias šiame ir kituose įstatymuose nustatytus įgaliojimus“ prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 1, 2, 4 dalims.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 2 dalies (2014 m. birželio 26 d. redakcija, TAR, 2014-07-11, Nr. 10138) nuostatos „Vietos valdžios funkcijas įstatymų nustatyta tvarka atlieka savivaldybės taryba ir meras, įgyvendindami įstatymuose nustatytus įgaliojimus. Viešojo administravimo funkcijas įstatymų nustatyta tvarka atlieka savivaldybės taryba, meras, savivaldybės vykdomoji institucija (vykdomosios institucijos), kiti savivaldybės įstaigų ir tarnybų vadovai, valstybės tarnautojai, kuriems teisės aktai ar savivaldybės tarybos sprendimai suteikia viešojo administravimo teises savivaldybės teritorijoje“ tiek, kiek pagal jas vietos valdžios ir viešojo administravimo funkcijas atlieka meras, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 1, 4 dalims.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 13 straipsnio 9 dalies (2019 m. vasario 14 d. redakcija, TAR, 2019-02-20, Nr. 2745) nuostata „Jeigu balsai pasiskirsto po lygiai (balsai laikomi pasiskirsčiusiais po lygiai tada, kai balsų „už“ gauta tiek pat, kiek „prieš“ ir „susilaikiusių“ kartu sudėjus), lemia mero balsas“ prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 1, 2 dalims.

4. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies (2014 m. birželio 26 d. redakcija, TAR, 2014-07-11, Nr. 10138) nuostata „Meras renkamas tiesiogiai savivaldybės tarybos įgaliojimų laikui“ prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 1, 2 dalims.

5. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies (2014 m. birželio 26 d. redakcija, TAR, 2014-07-11, Nr. 10138) nuostata „Meru ir mero pavaduotojais gali būti tik Lietuvos Respublikos piliečiai“ prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 1, 2 dalims.

6. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio 5 dalies (2014 m. birželio 26 d. redakcija, TAR, 2014-07-11, Nr. 10138) nuostata „jis netenka Lietuvos Respublikos pilietybės“ prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 1, 2 dalims.

7. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 19 straipsnio 7 dalis (2014 m. birželio 26 d. redakcija, TAR, 2014-07-11, Nr. 10138) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

8. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (2008 m. rugsėjo 15 d. redakcija, Žin., 2008, Nr. [113-4290](#)) 20 straipsnio 2 dalis (su 2020 m. lapkričio 10 d. pakeitimais, TAR, 2020-11-16, Nr. 24013) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 1, 4 dalims.

9. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo (2014 m. birželio 26 d. redakcija, TAR, 2014-07-11, Nr. 10139) 1 straipsnio 3 dalies nuostata „(išskyrus savivaldybės tarybos narį – merą)“, 4 dalis prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 1, 2 dalims.

10. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 2 straipsnio 2 dalies (2018 m. birželio 14 d. redakcija, TAR, 2018-06-26, Nr. 10516) nuostata „o savivaldybės tarybos nariu – meru, – Lietuvos Respublikos pilietis, kuris gali būti renkamas šios savivaldybės tarybos nariu“ prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio 2 daliai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas Teisės aktų registre oficialiai bus paskelbtas 2023 m. gegužės 3 d.

Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad, Konstitucijoje nustatyta tvarka atitinkamai nepakeitus jos 119 straipsnio, įstatymu negali būti nustatyta atitinkamos teritorinės bendruomenės tiesiogiai renkama vienasmenė savivaldybės valdžios ir viešojo administravimo (vykdomoji) institucija (be kita ko, mero pavadinimu), atsakinga už įstatymų, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimų tiesioginį įgyvendinimą. Taigi, jeigu įstatymų leidėjas nuspręstų nustatyti tokią vienasmenę savivaldybės instituciją, jis turėtų imtis Konstitucijos 119 straipsnio peržiūros. Pažymėta, kad tai įstatymų leidėjas turėtų atlikti iki įsigaliojant šiam Konstitucinio Teismo nutarimui.

Atsižvelgiant į tai, kad šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu pripažįstama, kad Vietos savivaldos ir Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymų svarbiausios nuostatos, susijusios su savivaldybių merų rinkimais ir įgaliojimais, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsniui, įtvirtinančiam konstitucinius vietos savivaldos pagrindus, atsiranda būtinybė keisti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnį, taip ir kitus Lietuvos Respublikos Konstitucijos straipsnius, susijusius su savivaldybių merų rinkimais ir įgaliojimais.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 67, 119, 122, 124, 141 ir 143 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu (toliau – Įstatymo projektas) siekiama pašalinti vietos savivaldos teisinio reguliavimo spragas ir neapibrėžtumui, Konstituciniam Teismui 2021 m. balandžio 19 d. paskelbus nutarimą Nr. KT59-N5/2021.

Įstatymo projektu sudaromos teisinės prielaidos tiesiogiai rinkti savivaldybių merus.

2014 m. Lietuvos Respublikos Seimo priimtas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas ir Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas dėl tiesioginių savivaldybių merų rinkimų įrodė, kad toks žingsnis pasiteisino ir Lietuvos Respublikos piliečiai teigiamai vertina tiesioginius savivaldybių merų rinkimus. Priimtomis teisinės nuostatos sudarė prielaidas savivaldybių savarankiškumui ir demokratijos plėtojimui, jų institucijų veiklos efektyvumui, atskaitingumui ir teisėtumui užtikrinti, savivaldybių institucijų lankstesniam formavimui, aiškiau nustatyti jų įgaliojimus ir tiesioginę atsakomybę gyventojams ir valdžios institucijoms bei išaugusį gyventojų pasitikėjimą tiek savivaldybių tarybų nariais, tiek tiesiogiai rinktais savivaldybių merais.

Paskutinių sociologinių tyrimų duomenimis, lyginant su 2014 m., pasitikėjimas vietine valdžia padidėjo 14 proc. ir šiuo metu siekia 64 proc.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

Įstatymo projekto iniciatoriai – Seimo nariai.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

Konstitucinio Teismo nutarimas pripažino, kad Vietos savivaldos ir Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymų svarbiausios nuostatos, susijusios su savivaldybių merų rinkimais ir įgaliojimais, prieštarauja Konstitucijos 119 straipsniui.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Igyvendinant Konstitucinio Teismo nutarimą nustatoma, kad vienas savivaldybės tarybos narių rinkėjų būtų tiesiogiai išrenkamas savivaldybės tarybos nariu ir šios savivaldybės meru. Šis tarybos narys būtų renkamas vienmandatėje rinkimų apygardoje visų tos savivaldybės rinkėjų tiesiogiai.

Istatymo projektu keičiamo Konstitucijos 119 straipsnio 1 dalyje numatoma, kad savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administracinių vienetų gyventojams.

Istatymo projektu keičiamo Konstitucijos 119 straipsnio 2 dalyje siūloma nustatyti, kad savivaldybės tarybų narius, savivaldybių merus - Lietuvos Respublikos piliečius demokratiškai rinktų Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto (savivaldybės) gyventojai remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu.

Siūloma papildyti Konstitucijos 119 straipsnį 3 dalimi, kuria būtų nustatyta, kad savivaldybės meras yra savivaldybės tarybos narys, jos pirmininkas ir savivaldybės vadovas.

Keičiant Konstitucijos 119 straipsnį, kartu siūloma pakeisti Konstitucijos 67, 122, 124, 141 ir 143 straipsnius, susijusius su savivaldybės mero instituto įvedimu.

Priėmus šias Konstitucijos straipsnių pataisas tikimasi išlaikyti teigiamus poslinkius sprendžiant vietos savivaldos klausimus, dar labiau įtraukiant gyventojus į savivaldos reikalų tvarkymą, didinant ir išlaikant savivaldybių tarybų ir jų vadovų – merų atsakomybę, atstovaujant vietos gyventojų interesus pagal Europos vietos savivaldos chartijos nuostatas.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Įstatymas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:

Įstatymo projekto nuostatos verslo sąlygoms įtakos neturės.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens dokumentams:

Neprieštarauja

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Pažymėtina, kad teikiamame Įstatymo projekte siūloma įtvirtinti savivaldybės mero tiesioginius rinkimus Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, taigi atsiradus naujam teisiniui reglamentavimui reikės pakeisti ir šiuo metu galiojančią Vietos savivaldos įstatymą, Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą ir kitus įstatymus.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Įstatymo projektas atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimus.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus:

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Lietuvos Respublikos Seimas. Atsižvelgus į tai, kad siekiant tinkamo Konstitucijos nuostatų įgyvendinimo, svarstymo metu būtina aptarti tikslią Įstatymo projekto nuostatų taikymo pradžią.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):

Įstatymo įgyvendinimui papildomų valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų nereikės. Priėmus Įstatymo projektą bus išlaikyta faktinė padėtis dėl savivaldybių tarybų narių – merų rinkimų organizavimo ir išlaidų šiems rinkimams organizuoti. Šis Įstatymo projektas leis nekeisti egzistuojančios *status quo* padėties.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Nėra gauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

„meras“, „savivaldybių tarybų narys“, „savivaldybės“, „savivaldybių tarybos“, „savivalda“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Teikia

Seimo nariai:

Eugenijus Sabutis
Algirdas Sysas
Julius Sabatauskas
Vilija Targamadzė
Kęstutis Vilkauskas
Vidmantas Kanopa
Tomas Bičiūnas
Linas Jonauskas
Gintautas Paluckas
Liudas Jonaitis
Orinta Leiputė
Rasa Budbergytė
Dovilė Šakalienė
Domas Griškevičius
Algirdas Butkevičius
Jonas Pinskus
Zigmantas Balčytis
Stasys Tumėnas

Robertas Šarknickas
Laima Nagienė
Ligita Girskienė
Remigijus Žemaitaitis
Rimantė Šalaševičiūtė
Valdemaras Valkiūnas
Andrius Palionis
Vytautas Bakas
Beata Petkevič
Petras Gražulis
Gintautas Kindurys
Dainius Kepenis
Deividas Labanavičius
Linas Kukuraitis
Lukas Savickas
Algirdas Stončaitis
Rita Tamašunienė
Česlav Olševski
Algimantas Dumbrava
Arvydas Nekrošius